

ANDRZEJ MADEJA

KONCEPCJA INTEGRACJI WSPÓLNOTOWEJ
JEANA MONNETA
(lata 1950-1955)

I. WSTĘP

W ciągu swego długiego, przeszło dziewięćdziesiątletniego życia Monnet uczestniczył w licznych przedsięwzięciach na niwie publicznej. Jego zaangażowanie rozpoczęło się wcześnie, bo już w roku 1914 i objęło blisko dwie trzecie życiorysu. Wykraczało przy tym daleko poza dziedzinę stosunków europejskich czy euroatlantyckich¹. W niniejszym artykule zajmiemy się myślą Monneta pod kątem wkładu w kształtowanie formy i nadawanie treści europejskim instytucjom integracyjnym w latach 1950-1955. Okres ten stanowił tzw. trzecią fazę jego aktywności², którą określić można jako „wspólnotową”. Wówczas jego działania najsilniej splatały się z procesem integracji, pozwalając najpełniej oddziaływać na kształt ostatecznie przyjętych rozwiązań instytucjonalnych. Kolejne dwie dekady to czas, kiedy Monnet nie piastował żadnej funkcji publicznej i pozostawał poza nurtem oficjalnym. Nie oznacza to bynajmniej, że nie wywierał wówczas żadnego wpływu na treść i formę kolejnych etapów integracji. Trudno jednak zaprzeczyć, że skala i skuteczność jego zaangażowania była już nieporównywalnie mniejsza niż przed rokiem

Dr ANDRZEJ MADEJA – asystent w Katedrze Historii Doktryn Polityczno-Prawnych, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; e-mail: andrzej_madeja@op.pl

¹ H. S u, *The Father of Europe in China: Jean Monnet and Creation of the CDFC (1933-1936)*, „Journal of European Integration History” 13.1(2007), s. 9-24.

² R. G i r a u l t, *Interrogations, réflexions d'un historien sur Jean Monnet, l'Europe et les chemins de la Paix*, w: *Jean Monnet, l'Europe et les chemins de la Paix*, red. G. Bos-suat, W. Wilkens, Paris 1999 [dalej: *Chemins*], s. 14-19.

1955. Nie znaczy to, że całkowicie pominiemy fazy wcześniejsze³. Odnosić będziemy się do nich o tyle, o ile gromadzone wówczas doświadczenia złożyły się na kształt interesującego nas zagadnienia. Pamiętać musimy, że Monnet nie był teoretykiem ani nawet intelektualistą, lecz praktykiem. Dlatego postaramy się zrekonstruować zakres założeń teoretycznych, jak i odniesimy się do konkretnych poczynań. W pierwszym wypadku nawiążemy do całego okresu działań Monneta, w drugim zaś nie cofniemy się przed rok 1950.

II. SPOSÓB NA ZMIANĘ. METODA WSPÓLNOTOWA

Monnetowi słusznie przypisuje się autorstwo szczególnej formuły współpracy międzynarodowej, która legła u podstaw powojennego procesu integracji europejskiej. Nazywana bywa ona, od nazwiska jej autora, metodą Monneta albo metodą wspólnotową⁴. Uznawana jest za kwintesencję myśli integracyjnej Inspiratora⁵. Nie osiągnęła jednak nigdy poziomu naukowej teorii. Podobnie trudno uznać, że była niezmienna. Przeciwnie, ewoluowała wraz ze zmianą innych poglądów Monneta. Nie ulega wątpliwości, że na treść metody złożyły się doświadczenia gromadzone przez Monneta już od lat Wielkiej Wojny⁶. Jednak jej wyraźna konceptualizacja wiązała się z pracami nad Planem Schumana i z powołaniem Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWS). Przyjąć można, że koncepcję wspólnotową „w najczystszej postaci” głosił Monnet w latach 1950-1954, na które przypada powołanie EWWS i objęcie przez niego funkcji prze-

³ Wizję suwerenności, prezentowaną przez Monneta w związku z projektami współpracy międzynarodowej we wcześniejszych okresach, zrekonstruowaliśmy w innym miejscu: A. M a d e j a, *Krytyka klasycznego pojęcia suwerenności w doktrynie integracyjnej Jeana Monneta (1914-1949)*, w: *Moralność i władza jako kategorie myśli politycznej*, red. J. Justyński, A. Madeja, Warszawa 2011, s. 391-434.

⁴ A. J. Zurcher (*The Struggle to Unite Europe 1940-1958*, New York 1958, s. 82, 131) porównuje Monneta – jako autora rozwiązań ponadnarodowych – do E. Sieyès’a, wskazując, iż obaj tworzyli konstytucje nowych wspólnot.

⁵ *L'inspireur des supranationaux monstruosités* oraz *le fédérateur abominable*. Takim mianem, bez podania nazwiska, określił Monneta gen. Ch. de Gaulle podczas konferencji 12 XI 1953 r. Zob. Ch. de G a u l l e, *Discours et messages*, t. II, Paris 1970, s. 590-594.

⁶ H. Rieben (*Un changement d'espérance ou la déclaration du 9 mai 1950*, w: *Europe. Hier – aujourd'hui – demain*, Paris 2001, s. 30) wspomina o przydatność planów sporządzonych przez Monneta latem 1943 r. w Algierze. Nie wydaje się to prawdą, skoro sam Monnet odnosząc się do projektów z lat wojny stwierdza, że w roku 1950 sytuacja była zupełnie inna. W szczególności odnosiło się to do statusu Niemiec, które zaczął postrzegać jako partnera. J. M o n n e t, *Memoires*, Paris 1976, s. 347 [dalej cyt.: *Memoires*].

wodniczącego Wysokiej Władzy, a także nieudane plany powołania Europejskiej Wspólnoty Obronnej (EWO) i Europejskiej Wspólnoty Politycznej (EWP). Mając na uwadze powyższe uwarunkowania, wskażemy elementy tej dynamicznej koncepcji⁷.

III. INSTYTUCJE

Rdzeniem koncepcji była ogólna teza, że w każdym czasie i miejscu istniała faktyczna wspólnota interesów, obejmująca konkretną sferę aktywności ludzkiej, umożliwiającą czerpanie korzyści na drodze współpracy. Do wniosków takich doszedł Monnet jeszcze w czasach I wojny. Wspólne interesy pozwalały na pokonanie barier, prowadząc do zjednoczenia ludzi⁸. Wymagało to nie tylko dobrej woli, ale i określonych ram organizacyjnych, które zapewnione zostać mogły wyłącznie na drodze powołania konkretnych instytucji⁹. Przyjąć należy, że termin „instytucja” miał dla Monneta bardzo pojemną treść i równie szerokie znaczenie. Była to każda intencjonalnie powołana struktura organizacyjna, której powierzano prowadzenie określonej działalności na zdefiniowanym obszarze stosunków społecznych, szczególnie (choć nie wyłącznie) na płaszczyźnie międzynarodowej. Podkreślmy, że aspekt instytucjonalny miał dla Monneta kapitalne znaczenie: „Nic nie jest możliwe bez ludzi, nic nie jest trwałe bez instytucji”¹⁰. Instytucje wraz z normami były kamieniami węgielnymi cywilizacji¹¹, rządzącymi relacjami międzyludzkimi. Szanowały odmienności, tradycje, charaktery i realia, eliminując przy tym strach i inne negatywne emocje¹². Dlatego zdolne były wygenerować sprawiedliwy,

⁷ Ostateczny kształt instytucjonalny Wspólnot odbiegał od pierwotnej wizji Monneta i w każdym przypadku reprezentował jej „osłabioną” wersję. Czyni to próby rekonstrukcji założeń Inspiratora na drodze analizy rozwiązań Wspólnot niewłaściwymi, grożąc wyciągnięciem błędnych wniosków. Dlatego skoncentrujemy się na planach Monneta zawierających założenia każdej z projektowanych Wspólnot. Mylące może być to, że każdy z nich nosi miano polityka (R. Schumana, R. Plevena), który podjął się dokonać publicznej prezentacji projektu.

⁸ H. K. L a n d e, *La souveraineté contestée. Analyse comparée sur la fonction de la souveraineté dans les philisophies politiques et les visions européennes de Charles de Gaulle et Jean Monnet, basée sur leurs Mémoires*, Trondheim 2001, s. 109.

⁹ J. M o n n e t, *Les Etats-Unis d'Europe ont commencé*, Paris 1955, s. 21-22 [dalej cyt.: EUE].

¹⁰ *Memoires*, s. 360.

¹¹ Tamże, s. 572.

¹² EUE, s. 13-14, 44-45; *Pierwsze sprawozdanie dla Zgromadzenia EWWS* (12 I 1953), s. 20. www.cvce.eu. Wszystkie wystąpienia Monneta przywołane w artykule bez wskazania

„wspólny ogląd” (*une vue commune*)¹³, który był czymś znacznie doskonalszym, niż zwykły kompromis. Ich doniosłość wyrażała się w tym, że chociaż nie rodziły się same, to raz powołane żyły własnym życiem¹⁴. W przeciwieństwie do śmiertelnych ludzi, istnieć mogły dłużej, niż życie jednego pokolenia. Dzięki temu zdolne były kumulować doświadczenie całych generacji, czyli pozwalały ludzkości uczyć się. Monnet, jak mało kto w jego czasach, podkreślał ich służebną rolę wobec ludzi¹⁵. Mimo to uznał, że instytucje zdolne są doprowadzić do przemiany nie tylko charakteru stosunków międzynarodowych, ale nawet człowieka¹⁶. Należało przy tym zdefiniować zakres aktywności instytucji poprzez wskazanie wspomnianego wyżej obszaru „wspólnych korzyści”.

IV. INSTYTUCJE PONADNARODOWE

Szczególnym rodzajem instytucji funkcjonujących na szczeblu międzynarodowym są instytucje ponadnarodowe. Warunkiem ich stworzenia było wyraźne i jednoznaczne ograniczenie suwerenności przez powołujące je państwa. Polegało to na ostatecznym zrzeczeniu się przez państwo części suwerenności („praw suwerennych”) i przekazaniu jej instytucji na drodze nieodwołalnego transferu, nie zaś odwoływalnej delegacji czy powierzeniu¹⁷. Prowadzić to miało do powstania nowej jakości, jaką był szczególny rodzaj organizacji, określanej mianem „wspólnoty”¹⁸, rdzeniem której był organ ponadnarodowy [dalej cyt.: OP]. Jej *signum specificum* był fakt, że w następstwie transferu części suwerenności, dokonanego przez poszczególne państwa, zachodziła tzw. fuzja suwerenności¹⁹. Prowadziła ona do zaistnienia na po-

źródła pochodzą z tej strony. Data dostępu 23 XI 2011 r.

¹³ *Memoires*, s. 64.

¹⁴ Tamże, s. 552.

¹⁵ J. C h o d o r o w s k i, *Osoba ludzka w doktrynie i praktyce europejskich wspólnot*, Poznań 1990, s. 117.

¹⁶ EUE, s. 39, 112; *Memoires*, s. 460. Ludzka natura jest niezmienna. Jednak instytucje zdolne są stopniowo, lecz efektywnie modyfikować schematy zachowań ludzi poddanych ich działaniu. J. M o n n e t, *Men and Nations Must Learn to Control Themselves. The Value of Common Institutions* (11 VI 1961), „Vital Speeches of the Day” 27.19(1961), s. 579.

¹⁷ J. M o n n e t, *L'Europe et l'organisation de la Paix*, Lausanne 1964, s. 6.

¹⁸ Już w okresie I wojny myślał Monnet o konieczności powołania *une organisation durable*. *Memoires*, s. 75.

¹⁹ EUE, s. 52, 54-55, 60; *Memoires*, s. 390, 520. We wcześniejszym okresie na opis tego

ziomie organizacji specyficznej „suwerenności wspólnoty”²⁰ albo „suwerenności wspólnej” (*souveraineté commune*)²¹, wykonywanej przez OP. Oznaczała ona wyłączną jurysdykcję nad materiałami poręczonymi wspólnocie, w odniesieniu do których państwa wyrzekły się swej zwierzchności. Tym samym instytucja ponadnarodowa wymagała wyjścia poza ramy klasycznej idei państwa narodowego i prowadziła do modyfikacji klasycznej suwerenności poprzez jej ograniczenie²².

V. INTEGRACJA SEKTOROWA: KIEDY?, CO?, JAK?

Jak wspomniano wyżej, każda instytucja musiała pełnić swe funkcje w odniesieniu do określonego obszaru. Monnet wiedział ponadto, że transfer suwerenności nie będzie prostym zadaniem. Doświadczenia sprzed roku 1950 pozwoliły mu zdefiniować warunki konieczne dla zainicjowania działań oraz wskazać kryterium wyboru obszaru „wspólnych korzyści”. Pełniąc funkcję komisarza francuskiego Planu Modernizacji z 1946 r., zwanego Planem Monneta, zastosował nowatorską koncepcję ekonomiczną nazywaną od jego nazwiska „monnetyzmem” (*Monnetism*)²³. W efekcie pojawiła się nowa formuła niezależności i bezpieczeństwa narodowego, zrywająca z militarystką i samowystarczalnością. Zakładała ona intensywną, choć podówczas jeszcze nie ponadnarodową współpracę międzynarodową oraz zwiększoną aktywność władz publicznych na polu ekonomii²⁴. Stanowiło to próbę pogodzenia su-

fenomenowi używał Monnet terminu *une vraie puissance*. *Memoires...*, s. 55-56. Z kolei „fuzja suwerenności” prowadzić miała do powołania Unii Francusko-Brytyjskiej (czerwiec 1940 r.). Tamże, s. 18.

²⁰ EUE, s. 60.

²¹ *Memoires*, s. 401.

²² G. B o s s u a t, *Conclusion générale*, w: *Chemins*, s. 500.

²³ Monnetyzm stanowił francuską odmianę tzw. *embedded liberalism*. *Embedded liberalism* to koncepcja powstała pod koniec wojny z myślą o nadchodzącym okresie odbudowy, łącząca zasady gospodarki rynkowej i interwencji w duchu myśli J. M. Keynesa, służąca obronie państwowo zarządzanych ekonomik przed agresją rynku globalnego. J. G. R u g g i e, *International Regimes, Transactions, and Change: Embedded Liberalism in Postwar Economic Order*, „International Organization” 36.2(1982), s. 379-415. Zdaniem J. Gillinghama (*European Integration, 1950-2003: Superstate or New Market Economy?*, Cambridge 2003, s. 3-5, 16-33; *Jean Monnet and the New Europe*, w: *Deutschland und Frankreich Vom Konflikt zur Aussöhnung*, red. S.A. Schuker, München 2000, s. 197-209) *Monnetism* określił kierunek rozwoju w Europie na następne 25 lat, znajdując zastosowanie m.in. w EWWS.

²⁴ Wnioski takie pozwala wysnuć treść Sprawozdania Komisariatu (CGP, *Rapport*,

werenności ze współpracą międzynarodową, wymuszaną przez warunki nowej rzeczywistości i prowadzoną nierzadko z niedawnymi wrogami. Suwerenność *a priori* dopuszczać musiała współdziałanie, w przeciwnym razie narażając się na zarzut całkowitej nieadekwatności do potrzeb miejsca i chwili.

Podsumowując, warunki niezbędne dla zainicjowania integracji sprowadzić można do presji okoliczności zagrażających interesowi państwa, czyli do konieczności²⁵. Z kolei obszar „wspólnych korzyści” pozostawał w obrębie szeroko rozumianej ekonomii. Dotyczył materii ważnych dla państw, ale którym samodzielnie żadne z nich nie mogło sprostać, więc pomimo ekonomicznego charakteru niósł polityczne implikacje²⁶. W praktyce definiowany był poprzez wskazanie surowca o kluczowym dla niego znaczeniu²⁷. W konsekwencji integracja ekonomiczna poprzedzała polityczną, ale utrzymany został prymat instytucji administracyjnych nad ekonomią jako środkiem²⁸. Definitywnie przekreślało to możliwość zorganizowania integracji horyzontalnej, zwłaszcza w duchu liberalizmu wolnokonkurencyjnego, przybierającej instytucjonalną postać strefy wolnego handlu²⁹. Tak zrodziła się idea skoncentrowanej integracji sektorowej, zwanej czasem w nawiązaniu do terminologii militarnej „integracyjnym *Blitzkriegiem*”³⁰. Adekwatnie do swej nazwy zakładała koncentrację wysiłków na wąskim, dokładnie określonym, ale kluczowym odcinku³¹. Jej celem było „uczynienie wyłomu w suwerenności państwa narodowego na tyle małego, by zyskać międzynarodowe poparcie i na tyle szerokiego, by poprowadzić państwa w kierunku jedności niezbędnej dla zaprowadzenia pokoju”³². Zintensyfikowane podejście sektorowe za-

1946/47, s. 17-18) oraz list Monneta do R. Schumana (*Jean Monnet – Robert Schuman Correspondance 1947-1953*, red. H. Rieben, Lausanne 1986, s. 26-28 [dalej cyt.: *Correspondance*]). F. D u c h ê n e, *Jean Monnet. The First Statesman of Interdependence*, New York-London 1994, s. 161-162.

²⁵ Jeśli nie ma konieczności, ludzie powracają do dawnych nawyków. L a n d e, dz. cyt., s. 109.

²⁶ G. G r i n, *Jean Monnet et les crises européennes*, w: *Construction européenne. Crises et Relances, Actes du colloque organisé par la Fondation Jean Monnet pour l'Europe*, Lausanne 2009, s. 109.

²⁷ *Memoires*, s. 75.

²⁸ D u c h ê n e, dz. cyt., s. 370.

²⁹ *Memoires*, s. 527.

³⁰ G. W. B a l l, *Introduction*, w: *Jean Monnet. The Path to European Unity*, red. D. Brinkley, C. Hackett, New York 1991, s. XII-XIII, [dalej cyt.: *Path*]; T. A. H a n s e n, *Initiales J.M.: vrai européen ou haut fonctionnaire de la IVe République*, Høsten 1998, s. 62-63.

³¹ *Memoires*, s. 371.

³² Tamże, s. 351.

inicjować miało więc „reakcję łańcuchową” i umożliwić poddanie integracji coraz to nowych obszarów. Była to strategia „małych kroków”³³.

VI. SEKTOROWA WSPÓLNOTA FEDERALNA

Wspólnota ponadnarodowa wykonywała wyłączną jurysdykcję („suwerenność europejską”³⁴) nad określonym obszarem, w zakresie którego posiadała status równy państwom, czyli była suwerenna. W aspekcie negatywnym oznaczało to niezależność³⁵, tj. zakaz ingerencji w strukturę organizacji oraz obszar jej działań. Dodajmy, że niezależność ta dotyczyła zarówno relacji wobec państw, jak i organizacji międzynarodowych, zwłaszcza o tradycyjnym, międzyrządowym charakterze³⁶. W aspekcie pozytywnym w gestii organizacji pozostawać winny wszystkie materie z obszaru poddanego integracji. Miała ona posiadać kompetencje, jakie państwa wykonywały w odniesieniu do spraw przekazanych wspólnocie³⁷: tak pod względem stopnia ich szczegółowości, jak i stanowczości. Oznaczało to możliwość dokonywania legalnych i skutecznych działań odnoszących się do konkretnych, nawet szczegółowych kwestii, tyle że w makroskali. Rolą wspólnoty było więc zarządzanie, nie zaś ogólne ukierunkowywanie działań państw. Z tych samych przyczyn obejmowało to wykonywanie kompetencji władczych³⁸, w szczególności wydawanie aktów stanowczych (norm prawa) oraz czerpanie dochodów z własnych źródeł³⁹. Wykonywanie własnej kompetencji prawodawczej prowadziło do powstania systemu *législatives parallèles*⁴⁰. W konsekwencji pojawiał się no-

³³ Tamże, s. 337-338.

³⁴ R. M a r j o l i n, *What Type of Europe*, w: *Path*, s. 163.

³⁵ EUE, s. 56-57.

³⁶ J. M o n n e t, *List do Schumana* (15 VIII 1950), [w:] *Correspondance*, s. 48-49; t e n ż e, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Zgromadzenia EWWS* (11 IX 1952), s. 26-28 (Monnet miał tu na myśli Radę Europy, kontroli której miała zostać poddana EWWS zgodnie z tzw. Planem Edena, przedstawionym w marcu 1952 r. Zob. A. E d e n, *Full Circle: Memoires*, London 1960, s. 47-48); t e n ż e, *Wystąpienie przed Komisją ds. Ekonomicznych Zgromadzenia Rady Europy* (28 III 1953), s. 1.

³⁷ J. M o n n e t, *Wystąpienie przy parafowaniu Traktatu EWWS* (19 III 1951), s. 2.

³⁸ EUE, s. 56-57.

³⁹ J. M o n n e t, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Wysokiej Władzy* (10 VIII 1952), s. 7-8. Do kwestii finansowej niezależności EWWS Monnet przykładał wielką wagę. *Memoires*, s. 451. Ponoszenie ciężarów na rzecz wspólnoty postrzegał jako wyraz solidarności. EUE, s. 104-105.

⁴⁰ T e n ż e, *Wystąpienie przed Komisją ds. Politycznych i Stosunków Zewnętrznych*

wy, niezależny od narodowych, system prawny, stanowiący „treść” wspólnoty, kontrola przestrzegania, którego leżała w wyłącznej gestii jej organów⁴¹. Wspólnota była więc ograniczoną przedmiotowo federacją z rządem federalnym, opierającym się na klasycznym podziale władz⁴².

VII. ZAKRES PRZEDMIOTOWY: TRZY WSPÓLNOTY

Przedstawione przez Monneta projekty dają doskonałą możliwość zilustrowania założeń jego „metody”, tym bardziej, iż każdy z nich dotyczy innego zakresu materii. Pierwszym, a zarazem jedynym przedsięwzięciem zakończonym sukcesem była oparta na Planie Schumana EWWS, wykonująca „suwerenność nad węglem i stałą”⁴³. Monnet planował powołanie OP upoważnionego bezpośrednio do zarządzania przemysłem ciężkim w zakresie określania cen, wolumenu produkcji i nakładów inwestycyjnych, kontrolującego przestrzeganie wspólnych reguł konkurencji, a w szczególności uprawnionego do rozwiązywania karteli i nakazywania dekoncentracji. Udało mu się przeforsować autonomiczne źródło dochodu EWWS w postaci podatku (*prélèvement*) na węgiel, ale jednocześnie uległ w zakresie schematu instytucjonalnego⁴⁴. Mimo że w toku negocjacji pierwotne założenia uległy rewizji (zwłaszcza w zakresie kompetencji OP, zwanego Wysoką Władzą [fr. *Haute Autorité*]), to EWWS najbliższa była oczekiwaniom Monneta⁴⁵ i w związku z tym w tak zmodyfikowanej postaci stała się wzorem dla dalszych planów integracyjnych.

Zgromadzenia EWWS (16 VI 1953), s. 22.

⁴¹ T e n ż e, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Trybunału Sprawiedliwości EWWS* (10 XII 1952), s. 1.

⁴² T e n ż e, *Wystąpienie przed Overseas Writers Club, w Waszyngtonie* (5 VI 1953), s. 1-2.

⁴³ EUE, s. 22.

⁴⁴ F. L y n c h, *The Role of Jean Monnet in Setting up the European Coal and Steel Community*, w: *Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51*, red. K. Schwabe, Baden-Baden (i in.) 1988, s. 117-130.

⁴⁵ J. Gillingham, *Jean Monnet and the European Coal and Steel Community*, w: *Path*, s. 130; t e n ż e, *Coal, Steel, and the Rebirth of Europe*, Cambridge 2004, s. 232, 240; E. B. H a a s, *The Uniting of Europe. Political, Social and Economic Forces 1950-1957*, Stanford 1958, s. 251; W. D i e b o l d, *The Schuman Plan. A Study in Economic Cooperation 1950-1959*, New York 1959, s. 63-65.

EWO przedstawiona została jako *le Plan Schuman élargi*⁴⁶. Sprawowała by suwerenność w zakresie szeroko rozumianych materii militarnych. Oznaczało to powołanie jednolitej „Armii Europejskiej”, która nie mogła stanowić mechanicznego połączenia sił narodowych. Armia winna oprzeć się na jedności organizacyjnej, finansowej, wyposażenia i dowodzenia, zapewnionej przez silny, centralny OP. Byłoby to „możliwie wszechstronna fuzja czynników ludzkich i materiałowych, zgromadzonych pod jednolitym organem”⁴⁷, to mogłoby doprowadzić do kumulacji odrębnych integracji sektorowych. Wspólnota prowadziłaby rekrutację i szkolenie żołnierzy oraz nadawanie stopni oficerskich. Poza tym nastąpić miała standaryzacja uzbrojenia. Koniecznym ku temu warunkiem była integracja i koordynacja w dziedzinie przemysłu zbrojeniowego. Jego zarząd poddano by na wzór Wysokiej Władzy EWWS ponadnarodowemu Komisariatowi, uprawnionemu do decydowania o cenach, wolumenie produkcji, inwestycjach i eksporcie. Prowadziłoby to także do ściślejszej współpracy w materiałach finansowych (stabilność i inflacja), socjalnych (bezrobocie) i produkcji rolnej jako zaplecza aprowizacyjnym. Monnet krytycznie odniósł się do wynegocjowanej wersji układu, co szczególnie odnosiło się do ograniczenia kompetencji Komisariatu na rzecz Rady Ministrów oraz jednomyślności jako zasady podejmowania na jej forum decyzji w kluczowych kwestiach⁴⁸.

EWP miała oprzeć się na istniejących realiach ekonomicznych i politycznych⁴⁹. Oznaczało to odejście od zakładanego początkowo transferu suwerenności w kwestiach politycznych⁵⁰. Tłumaczy to, dlaczego ostatecznie zniknął z jej nazwy przymiotnik „polityczna”, czyniąc zeń „Wspólnotę Europejską”. Wspólnota mogłaby prowadzić działania w zakresie polityki zagranicznej państw członkowskich, ale jedynie jako ich przedstawiciel, upoważ-

⁴⁶ Poglądy Monneta stały się treścią oficjalnych stanowisk Republiki, która wyszła z obiegu inicjatywami. J. M o n n e t, *List do R. Plevana* (3 IX 1950), w: *Europe brisé, Europe retrouvée. Nouvelles réflexions sur l'unité européenne au XXe siècle*, red. R. Girault, G. Bossuat, Paris 1994, s. 256-262; t e n z e, *Memorandum dla R.. Schumana* (9 IX 1950), w: *Correspondance*, s. 53-56; t e n z e, *Memorandum* (23 IX 1950), w: G. E l g e y, *La République des illusions, 1945-1951*, Paris 1965, s. 234-235. P. V i a l, *De la surenchère atlantique à l'option européenne: Monnet et les problèmes de réarmement occidental durant l'été 1950*, w: *Chemins*, s. 328-331.

⁴⁷ *Memoires*, s. 406-407.

⁴⁸ Tamże, s. 422.

⁴⁹ Tamże, s. 430.

⁵⁰ J. M o n n e t, *List do R. Mayera* (10 II 1953), w: R o u s s e l, *Jean Monnet*, Paris 1996, s. 656-657.

niony na mocy jednomyślnie podjętej uchwały Rady Ministrów⁵¹. Rdzeń Wspólnoty stanowić miał dwuizbowy Parlament Europejski, którego Izba Ludów wyłaniana byłaby w wyborach bezpośrednich⁵². Procedowałaby on na podstawie zasady jednomyślności państw reprezentowanych w drugiej z Izb⁵³. Pomimo rozbudowanej struktury instytucjonalnej, Wspólnota dysponowałaby bardzo skromnymi kompetencjami. W takim stanie rzeczy stać się miała „zwornikiem” dla instytucji sektorowych: istniejącej EWWS i planowanej EWO. Nie była więc odpowiednikiem integracji horyzontalnej. Z tej przyczyny Monnet zdecydowanie oponował wobec holenderskich propozycji włączenia do traktatu o WE postanowień pozwalających powołać generalną unię celną⁵⁴. Podobnie nie można powiedzieć, że WE byłaby organizacją nadrzędną, gdyż wspólnoty „sektorowe” cieszyć się miały w jej ramach autonomią. Byłaby raczej zwierzchnim czynnikiem „porządkującym”, zapewniającym koordynację poszczególnych organizacji wyspecjalizowanych. Ponadto rolę WE miało być stopniowe ich wzmacnianie: WE „ukaże konieczność dokonania głębszego transferu suwerenności na ich [tj. EWWS i EWO – A.M.] obszarach”⁵⁵. Związek z poszczególnymi wspólnotami polegałby na tym, że Wysoka Władza i Komisariat ponosiłyby odpowiedzialność przed Parlamentem, który zastąpiłby Zgromadzenia EWWS i EWO. Monnet określił plany WE mianem „konstytucji europejskiej”⁵⁶, której rdzeniem była ponadnarodowa i demokratyczna władza polityczna w postaci Parlamentu Europejskiego⁵⁷. Projekt EWP/WE nie był więc przesłanką radykalizacji postulatów, ale fazą akceleracji procesu. Różnił się od obu poprzednich, gdyż był „rozleglejszy” i mniej „intensywny”. Trudno było go postrzegać jako realizację „metody”. Była to raczej próba przejścia czy raczej „przeskoczenia” do kolejnej fazy integracji⁵⁸. Przesądzało to konieczność zastosowania zmodyfikowanej, jeśli nie całkowicie nowej metody, której „ramowa” WE była wynikiem.

⁵¹ *Memoires*, s. 462.

⁵² Tamże, s. 430.

⁵³ J. M o n n e t, *List do R. Schumana i P.-H. Sapaaka* (6 I 1953), w: *Correspondence*, s. 158-159.

⁵⁴ R. T. G r i f f i t h s, A. S. M i l w a r d, *The Beyen Plan and the European Political Community*, w: *Noi si mura. Selected Working Papers of the European University Institute*, red. W. Maihofer, Firenze 1986, s. 607.

⁵⁵ J. M o n n e t, *List do Achesona* (14 XII 1952), za: R. D w a n, *Jean Monnet and the EDC, 1950-54*, „Cold War History” 1.1(2000), s. 146, 150.

⁵⁶ *Wystąpienie przed Overseas Writers Club* (5 VI 1953), s. 5.

⁵⁷ *Odebranie nagrody im. Karola Wielkiego* (17 V 1953), s. 3; EUE, s. 43-44.

⁵⁸ *Memoires*, s. 401.

VIII. STRUKTURA INSTYTUCJONALNA

Idea władzy ponadnarodowej, jak uznał po latach Monnet, nie stanowiła problemu. Poważniejszą trudnością było opracowanie gwarantującej skuteczność formy organizacyjnej, której brak było historycznego odpowiednika⁵⁹. W pierwotnych założeniach Planu Schumana Monnet przewidywał powołanie organizacji wspólnotowej obejmującej wykonawczy organ ponadnarodowy oraz kontrolującą jego działania instancję arbitrażową o charakterze międzyministerialnym. Pod naciskiem przedstawicieli pozostałych państw, zwłaszcza zaś Holendrów i Niemców, w toku negocjacji nad EWWS system instytucjonalny uzupełniony został przez organ międzyrządowy oraz ciało międzyparlamentarne, zaś organ jurysdykcyjny nabrał charakteru stałego sądu⁶⁰. Opisu-
jąc model wspólnotowy zwykł Monnet posługiwać się konstytucyjną formułą „podziału władz”. Podkreślał w ten sposób niezależność każdego z organów względem siebie. W aspekcie pozytywnym każdy z nich był „suwerenny w granicach swoich kompetencji”⁶¹. W rezultacie „suwerenność wspólnoty” składała się z sumy uprawnień rozdzielonych między poszczególne organy. Każda z instytucji reprezentowała interesy wspólnoty, zaś jej działania przekraczały granice narodowe. Suma tych właściwości pozwoliła Monnetowi określać je mianem „federalnych”⁶². W konsekwencji, zdaniem E.B. Haasa, Monnet wprost zakładał wyższość organów EWWS w granicach ich kompetencji wobec instytucji narodowych, w szczególności organu ponadnarodowego wobec rządów⁶³.

Modyfikacje, jakim podlegać mogła każda z instytucji, były dopuszczalne, o ile prowadziły do wzmocnienia jej niezależności i samodzielności⁶⁴. Służyć temu miała także dynamiczna interpretacja traktatów. Ewolucja nie mogła jednak prowadzić w kierunku pozbawienia ich federalnego charakteru⁶⁵.

⁵⁹ Tamże, s. 348-349.

⁶⁰ H.-J. K ü s t e r s, *Die Verhandlungen über das institutionelle System zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft für Kohle und Stahl*, w: *Die Anfänge...*, s. 72-103.

⁶¹ „Suwerenny Trybunał”, EUE, s. 104, 112; J. M o n n e t, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Trybunału Sprawiedliwości EWWS* (10 XII 1952), s. 1. „Suwerenne Zgromadzenie”; t e n ż e, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Zgromadzenia EWWS* (11 IX 1952), s. 17.

⁶² EUE, s. 53, 58, 62.

⁶³ H a a s, dz. cyt., s. 455-456.

⁶⁴ J. M o n n e t, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Zgromadzenia EWWS* (11 IX 1952), s. 29.

⁶⁵ T e n ż e, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Wysokiej Władzy* (10 VIII 1952), s. 9.

Monnet był bezkompromisowy, walcząc o niezależność instytucji⁶⁶. Podkreślał konieczność ich „zazdrosnego strzeżenia”⁶⁷. Jak wspólnota stanowiła wyodrębnioną i samodzielną całość, tak jej organy nie mogły być postrzegane jako fragmenty innych tworów. „Drugą ręką państwa będą starać się odzyskać część suwerenności, której wcześniej pozbyły się przy pomocy pierwszej”⁶⁸.

Nie znaczyło to bynajmniej, że wszystkie organy były dla Monneta równorzędne. Kluczową pozycję w całym systemie zajmował bez wątpienia ponadnarodowy organ wykonawczy, dla którego wzorem stała się Wysoka Władza EWWSe⁶⁹. *Autorité* wyrażało władczy i publiczno-prawny charakter instytucji, zaś *Haute* ciężar gatunkowy jej kompetencji. Organowi ponadnarodowemu na zasadzie wyłączności poruczono wykonywanie „suwerenności wspólnoty”. Co więcej, w oczach Monneta, dla którego „suwerenność wspólnoty” składała się z uprawnień poszczególnych instytucji, stawała się ona niejako „suwerennością organu ponadnarodowego”, gdyż miał on w niej największy udział⁷⁰. Ponadto stał się on „strażnikiem dokonanej delegacji”⁷¹. Jak wiadać, mimo poszerzenia początkowych minimalistycznych planów, OP pozostawał rdzeniem wspólnoty, wykonującym zasadniczą część powierzonych jej zadań. Uzasadnieniem jego statusu była kategoria „punktu widzenia wspólne-

⁶⁶ D u c h ê n e, dz. cyt., s. 236-238.

⁶⁷ *Pierwsze sprawozdanie dla Zgromadzenia EWWSe* (12 I 1953), s. 19.

⁶⁸ M. B r o m b e r g e r, S. B r o m b e r g e r, *Jean Monnet and the United States of Europe*, New York 1969, s. 130. W okresie prezydencji Monneta dotyczyło to Zgromadzenia i Rady, które krytycy rozwiązań ponadnarodowych przedstawiali jako „fragmenty” Zgromadzenia i Komitetu Ministrów Rady Europy. Groziło to przekształceniem EWWSe w „agendę” Rady Europy. *Memoires*, s. 445.

⁶⁹ Termin *Haute Autorité* nawiązywał do anglosaskich instytucji antytrustowych, zasadniczo zaś do *Federal Trade Commission*. Stworzył go współpracujący z Monnetem profesor prawa międzynarodowego i ekspert Quai d'Orsay, P. Reuter, który określił także zasady funkcjonowania organu. P. R e u t e r, *Aux origines du plan Schuman*, w: *Mélanges Fernand Dehousse*, Paris-Bruxelles 1979, t. II: *La construction européenne*, s. 67; *Memoires*, s. 348, 352. Szerzej o udziale P. Reutera w przygotowaniu Planu zob. A. C o h e n, *Le plan Schuman de Paul Reuter. Entre communauté nationale et fédération européenne*, „Revue française de science politique” 48.5(1998), s. 645-663. Dla Monneta OP był kolektywnie działającym dyrektoriatem, z uprawnieniami skoncentrowanymi w osobie przewodniczącego. B. B ü l b ä c h e r, *La Haute Autorité de la CECA: quelles methodes du travail?*, w: *Le gouvernance supranationale dans la construction européenne*, red. W. Loth, Bruxelles 2005, s. 13-37.

⁷⁰ F. J. F r a n s e n, *The Supranational Politics of Jean Monnet*, Westport-London 2001, s. 106.

⁷¹ J. M o n n e t, *Wystąpienie na specjalnym posiedzeniu Zgromadzenia EWWSe* (13 I 1953), s. 27.

go interesu” (*une vue commune d'intérêt commun*)⁷², którego żadna inna instytucja nie umiała zrekonstruować ani definiować. Jedynym uzasadnieniem tej szczególnej właściwości OP była bezstronność jego funkcjonariuszy, którą gwarantowała pełna niezależność od rządów narodowych, państw spoza wspólnoty, a także interesów prywatnych⁷³. Stanowiło to prostą konsekwencję transferu suwerenności⁷⁴ i wiązało się z wyłączną kompetencją oraz odpowiedzialnością OP za działania dotyczące obszaru poddanego integracji. Jak ujął to sam Monnet: „Nie obawiajmy się koalicji interesów w Brukseli. Komisja reprezentuje interesy nas wszystkich”⁷⁵.

Organ ponadnarodowy posiadać winien monopol decyzyjny⁷⁶.

Zrozumieliśmy [...], że Europa państw suwerennych nie jest zdolna samodzielnie zrealizować rozsądnych decyzji leżących we wspólnym interesie. [...] I przeciwnie, że wszystko stawało się możliwe, kiedy władza decydowania została by powierzona instytucjom zobowiązanym do troski o wspólny interes, stosującym w zakresie wspólnych regulacji zasadę większościową⁷⁷.

Monnet nie precyzował, czy kompetencje obejmować miały stanowienie aktów generalno-abstrakcyjnych, czy jedynie indywidualno-konkretnych. Podobnie nie jest możliwa odpowiedź na pytanie, czy związanie nimi dotyczyło państw, czy ich obywateli. Wystarczającą przesłanką była w każdym przypadku bezpośrednia skuteczność działań organu ponadnarodowego, tj. związanie adresata aktu niezależnie od jego woli. Kluczową kwestią był natomiast tryb podejmowania decyzji. Monnet bez wątplenia jawił się jako zwolennik głosowania większościowego i zdecydowany krytyk prawa weta⁷⁸.

Niezależność od państw nie oznaczała braku łączności z rządami. Pierwotnie Monnet planował, aby utrzymywać ją na drodze bezpośrednich relacji Wysokiej Władzy z instytucjami narodowymi. Ostatecznie przystał na organ obejmujący przedstawicieli państw (Specjalna Rada Ministrów EWWS, Rada

⁷² EUE, s. 43.

⁷³ J. M o n n e t, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Wysokiej Władzy* (10 VIII 1952), s. 6-7; t e n ż e, *Wystąpienie na specjalnym posiedzeniu Zgromadzenia EWWS* (13 I 1953), s. 27.

⁷⁴ T e n ż e, *Wystąpienie przy parafowaniu Traktatu EWWS* (19 III 1951), s. 2.

⁷⁵ B r o m b e r g e r, B r o m b e r g e r, dz. cyt., s. 278.

⁷⁶ EUE, s. 54; J. M o n n e t, *Wystąpienie na specjalnym posiedzeniu Zgromadzenia EWWS* (13 I 1953), s. 24-25.

⁷⁷ *Memoires*, s. 434.

⁷⁸ Tamże, s. 558.

Ministrów EWO). Przyznał później, że jego powołanie okazało się koniecznością ze względu na charakter integracji sektorowej, pozostawiającej w gestii państw obszar nie poddany jurysdykcji wspólnoty. W konsekwencji Rada nabrała charakteru stałego elementu późniejszych propozycji Inspiratora. OP w żadnym wypadku nie podlegał kontroli Rady, gdyż stanowiłoby to jawne zaprzeczenie metody wspólnotowej. Monnet był zdania, że Rada miała współwykonywać suwerenności wspólnoty⁷⁹. Nie miało to jednak polegać na podejmowaniu decyzji za wspólnotę: rządy były nazbyt egoistyczne i niebezpieczne, by przystać na takie rozwiązanie⁸⁰. Rada nie miała zabiegać o kompromis między państwami w duchu klasycznej dyplomacji, ale przedstawiać wspólne stanowisko organowi ponadnarodowemu. Utrzymywanie łączności z rządami pomagałoby więc formułować „wspólny pogląd”, podczas gdy ostateczna decyzja pozostawała w gestii organu ponadnarodowego⁸¹. Nie kwestionując tezy o wyższości OP wobec rządów, Monnet doceniał wagę relacji między nimi, określając ją mianem dialogu⁸². Miał świadomość, że kluczowe kwestie, takie jak równowaga instytucjonalna⁸³, zależne są od praktyki. Wiedział, że utrzymanie suwerenności wspólnoty wymagało jej wykonywania, zaś ta mogła być na tyle realna, na ile państwa respektowałyby jej wykonywanie⁸⁴. Dlatego współpraca z organem międzyrządowym, chociaż miała mieć charakter czysto konsultacyjny, była tak istotna.

Podział głosów na forum Rady był kwestią drugoplanową. W kontekście instytucji reprezentującej interesy narodowe dużo ważniejszy był tryb procedowania. Szczegółnej doniosłości nabierała wspomniana krytyka jednomyślności oraz prawa weta. „Zasada jednomyślności jest przynęta i urojeń. Narodowe weto musi doprowadzić do paraliżu. [...] Zasada większościowa prowadzi do harmonii”⁸⁵. Stosowanie weta to przykład suwerenności absolutnej⁸⁶.

⁷⁹ Tamże, s. 446.

⁸⁰ H a a s, dz. cyt., s. 455-456.

⁸¹ J. M o n n e t, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Wysokiej Władzy* (10 VIII 1952), s. 9.

⁸² Najpełniej przedstawił to Monnet w dwóch wystąpieniach na forum Specjalnej Rady Ministrów EWWS: *Pierwsze posiedzenie* (8 IX 1952), s. 1-2 oraz *Posiedzenie zwyczajne* (16 I 1953), s. 1-2.

⁸³ EUE, s. 58-59; *Memoires*, s. 446.

⁸⁴ EUE, s. 74; *Memoires*, s. 444.

⁸⁵ B r o m b e r g e r, B r o m b e r g e r, dz. cyt., s. 278.

⁸⁶ *Memoires*, s. 539; W. L o t h, *Jean Monnet, Charles de Gaulle et le projet d'Union politique (1958-1963)*, w: *Chemins*, s. 366.

Organ ponadnarodowy miał być niezależny od państw. Nie znaczyło to bynajmniej, że miał być nieodpowiedzialny. Skoro miał działać jak rząd ponadnarodowy, winien posiadać władzę ponosząc jednocześnie odpowiedzialność⁸⁷. Pierwotnie OP podlegać miał wyłącznie kontroli instancji jurysdykcyjnej, czuwającej nad przestrzeganiem prawa. Wraz z poszerzeniem systemu instytucjonalnego, jej kognicji podlegać zaczęły wszystkie organy bez wyjątku. Stojąc na straży prawa, stawała się ona także gwarantem kompetencji przyznanych wspólnocie i jej organom. Monnet chciał, by w przyszłości Trybunał stał się Europejskim Federalnym Sądem Najwyższym. Jego istnienie niosło konsekwencje wykraczające poza sferę czysto jurydyczną. Monnet stwierdził wprost, że „powołanie sądu znamionuje suwerenne istnienie prawa Wspólnoty”⁸⁸.

Drugim rodzajem kontroli, jakiej podlegał OP była kontrola polityczna. Monnet nie przewidywał jej w swych pierwotnych planach⁸⁹. Wprowadzenie czynnika kontroli parlamentarnej do modelu wspólnotowego, nawet jeśli wymuszone przez delegację niemiecką, dowodziło uznania prymatu zasady demokratycznej nad technokratyczną ponadnarodowością. Przyznał to sam Monnet stwierdzając, że Wspólnota miała być kierowana zgodnie z regułami demokracji⁹⁰. Oznaczało to, że OP winien podlegać kontroli organu demokratycznego, który mógłby doprowadzić do kolektywnej dymisji jego członków. Było to więc zgromadzenie o kompetencjach stanowczych, ale tylko w zakresie kontroli i to wyłącznie odnoszącej się do OP⁹¹. Mimo takiego zdefiniowania podstawowej funkcji Zgromadzenia, Monnet postrzegał je w kategoriach największego sojusznika idei ponadnarodowej⁹². Stało się ono stałym elementem wszystkich jego propozycji. Z biegiem czasu Monnet zaczął prezentować coraz bardziej radykalne poglądy na status i rolę Zgromadzenia,

⁸⁷ *Une Europe inédite. Documents des Archives Jean Monnet*, oprac. B. Lefort, Villeneuve d'Ascq 2001, s. 164-166, 168.

⁸⁸ J. M o n n e t, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Trybunał Sprawiedliwości EWWS* (10 XII 1952), s. 1.

⁸⁹ Monnet wydawał się zgadzać z opinią P. Reutera, który w toku prac nad Planem Schumana stwierdził: „Rada Europy nic nie dała. Cóż da połączenie parlamentów?” P. R e u t e r, *La naissance de l'Europe communautaire*, Lausanne 1980, s. 18-20.

⁹⁰ J. M o n n e t, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Wspólnego Zgromadzenia EWWS* (11 IX 1952), s. 17.

⁹¹ EUE, s. 43; J. M o n n e t, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Wysokiej Władzy* (10 VIII 1952), s. 8-9.

⁹² *Wystąpienie przy parafowaniu Traktatu EWWS* (19 III 1951), s. 3; t e n ż e, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Wspólnego Zgromadzenia EWWS* (11 IX 1952), s. 20, 24.

co wiązać należy z okresem walki o EWP/WE. Najpierw wyraził pogląd, iż Zgromadzenie „jest suwerenne w taki sposób, jak parlamenty krajowe”⁹³. Potem uznał, że EWP winna posiadać własne *residuum* władzy politycznej. Wyłącznym źródłem tej ostatniej we współczesnym świecie była wola ludzi⁹⁴, wyrażanie której możliwe było jedynie w warunkach realizacji zasady demokracji i parlamentaryzmu. Dlatego „Europa nie powstanie, jak tylko pod rządami parlamentu [europejskiego – A.M.]”⁹⁵, pochodzącego z bezpośrednich wyborów, którego członkowie będą prawdziwymi przedstawicielami Europejczyków⁹⁶. Widać tu ciekawą złożoność poglądu Monneta. Dopóki zadaniem było powoływanie wspólnot sektorowych, stawiał on na silny organ wykonawczy, nie za bardzo troszcząc się o jego demokratyczną legitymację. Kiedy natomiast zaistnieć miała „wspólnota ogólna”, kluczem stawała się tradycja demokratycznego parlamentaryzmu.

IX. OSTATECZNY CEL

Rekonstrukcja formy i treści ostatecznego stadium struktury, do jakiej doprowadzić miały wysiłki integracyjne, ma kapitalne znaczenie dla istoty suwerenności uczestniczących w niej państw. Uznać należy, że Monnet od samego początku „przygody wspólnotowej” żywił nadzieję na docelowe zjednoczenie Europy. Podobnie nie istnieją podstawy by uznać, że porzucił tę myśl w toku swej długoletniej działalności, nawet w chwilach najgłębszych rozczarowań. Jednak to, czym miała być *l'Europe à la Monnet*, nigdy nie nabrało konkretnej formy. Przyczyny upatrywać należy zarówno w intencjonalnej niedookreśloności stosowanych terminów, jak i złożoności uwarunkowań, w których przyszło działać Monnetowi. *Fédération européenne* pojawia się w Planie Schumana, zaś *les Etats-Unis d'Europe* w związku z projektem EWO/EWP. Można przyjąć, że dla Monneta były to synonimy. „EWWS nadała Europie nowy kierunek, podążanie którym oznacza poszukiwanie przyszłej wizji kontynentu w idei poszerzanej federalnej wspólnoty”, a zarazem EWWS

⁹³ Wystąpienie przed Komisją ds. Ekonomicznych Zgromadzenia Rady Europy (28 III 1953), s. 1.

⁹⁴ Wystąpienie z okazji trzeciej rocznicy Planu Schumana (9 V 1953), w: *Correspondance*, s. 161.

⁹⁵ Wystąpienie na specjalnym posiedzeniu Zgromadzenia EWWS (13 I 1953), s. 22; t e n - ż e, *Odebranie nagrody im. Karola Wielkiego* (17 V 1953), s. 3.

⁹⁶ T e n ż e, *Wystąpienie z okazji trzeciej rocznicy Planu Schumana...*, s. 161.

to „pierwszy bastion Stanów Zjednoczonych Europy”⁹⁷. Uznajmy więc, że były to dwie nazwy o tej samej konotacji.

Integracja sektorowa nie była dla Monneta celem samym w sobie. Każdorazowo pojawiająca się wspólnota przekraczała, a wręcz burzyła granice państwowe: „Traktat powinien dokonać pęknięcia w suwerenności państwa, zastępując dzielące bariery wspólnymi regułami, akceptowanymi i wykonywanymi w interesie wszystkich”⁹⁸. „W końcu, po raz pierwszy w naszej historii, w pokojowy sposób zlikwidowaliśmy granice państwowe dzielące Europejczyków”⁹⁹. Znoszenie granic odnosiło się za każdym razem do wybranego sektora. Pozwala to postawić tezę o stopniowym, ale nieuchronnym eliminowaniu poszczególnych aspektów granic, tj. ekonomicznych (z rozbiciem na poszczególne dziedziny), militarnych i wreszcie politycznych, prowadzącym do praktycznego ich zaniku¹⁰⁰. Podobnie każde z przedsięwzięć stanowiło krok na drodze do ukonstytuowania się większego bytu, który nie miałby charakteru „częstkowego”, lecz „całościowy”. Proces ten przedstawiony został już w *Deklaracji* z 9 V 1950 r., w której mowa o wspólnocie węglowo-stalowej jako „pierwszym etapie do tworzenia *Fédération européenne*”. Latem 1952 r. Monnet oświadczył, iż „Europa nie powinna się ograniczać do węgla i stali. [...] Utworzenie Wspólnoty, będącej początkiem państwa federalnego, ma sens tylko wówczas, gdy prowadzi do prawdziwej władzy politycznej”¹⁰¹. Wyłącznym źródłem tej ostatniej była wola ludzi¹⁰², wyrażanie której możliwe było jedynie w warunkach realizacji zasady demokracji i parlamentaryzmu. Dlatego „Powołanie EWWS jest niczym innym, jak tylko początkiem docelowej unii narodów”¹⁰³, zaś zasada ponadnarodowa czyniła mieszkańców sześciu państw EWWS „jednymi ludźmi” (*un même peuple*)¹⁰⁴. Można to przedstawić jako próbę oparcia podstaw federacji

⁹⁷ EUE, s. 17, 22. Stany Zjednoczone Europy to przyszłość, zaś Wysoka Władza to początek federacji. J. M o n n e t, *Przemówienie radiowe* (9 VI 1955), w: *Les grands discours de l'Europe 1918-2008*, Paris 2008, s. 165-166.

⁹⁸ T e n ż e, *Wystąpienie przy parafowaniu Traktatu EWWS* (19 III 1951), s. 3.

⁹⁹ T e n ż e, *Przemówienie z okazji otwarcia wspólnego rynku stali* (30 IV 1953), s. 1.

¹⁰⁰ Wspominał także o docelowym swobodnym ruchu osób. T e n ż e, *Wręczenie pierwszych paszportów europejskich* (7 X 1953), s. 1-2.

¹⁰¹ T e n ż e, *Wystąpienie przed Amerykańską Komisją Handlową* (11 XI 1953). EUE, s. 51-52; P. G e r b e t, *La construction de l'Europe*, Paris 1983, s. 162-163.

¹⁰² J. M o n n e t, *Wystąpienie z okazji trzeciej rocznicy Planu Schumana* (9 V 1953), s. 161.

¹⁰³ T e n ż e, *Przemówienie z okazji otwarcia wspólnego rynku stali* (30 IV 1953), s. 1.

¹⁰⁴ T e n ż e, *Wystąpienie przed Komisją ds. Politycznych i Stosunków Zewnętrznych Zgromadzenia EWWS* (16 VI 1953), s. 23. Opisując działanie powołanych na podstawie jego

na suwerenności, tyle że nie państw, lecz ich narodów¹⁰⁵. Wydaje się, że w tym kontekście należy rozumieć słowa, które stały się *credo* Monneta, iż „nie budujemy koalicji państw, lecz jednoczymy ludzi”¹⁰⁶.

Na podstawie oficjalnych wypowiedzi, w których Monnet posługiwał się wprost słowem „państwo”¹⁰⁷, *Fédération européenne*, uznać by można za dość swobodną interpretację federalnego ustroju państwowego w typie Stanów Zjednoczonych. Nie bez znaczenia jest także hasło „jedności w wielości”¹⁰⁸, opisujące rzeczywistość, która „szanuje głębokie narodowe tradycje: nie wyklucza ani różnorodności usposobień i zwyczajów, ani poważania dla tradycji i wrodzonego charakteru każdego z krajów”¹⁰⁹. Sugestywne jest, że nie było tam mowy o zachowaniu odrębności politycznej. W związku z tym F. Duchêne wyraził zdanie, że w opinii Monneta państwa Europy tworzyły niejako konfederację *de facto*, którą należało „jedynie” sformalizować, powołując federację. Był to federalizm, od którego Monnet oddalił się pod koniec życia¹¹⁰. Ważkim argumentem przeciw takiej interpretacji jest wypowiedź samego Monneta pochodząca z maja 1950 r., że Europa była zbyt zróżnicowana, by ją sfederować na wzór Ameryki¹¹¹. Z kolei mianem „federalizmu politycznego” w latach 50. XX w. określano powoływanie struktur koordynujących działalność organów ponadnarodowych¹¹². W takim znaczeniu w pełni odpowiadało to modelowi EWP/WE, który przecież trudno nazwać „państwem federalnym”. Pozwoliło to F.J. Fransenowi postawić tezę o konfederacyjnym w swej istocie charakterze *Fédération européenne*¹¹³.

projektów alianckich komisji zapewniających współpracę w okresie I wojny uznał, że Brytyjczycy i Francuzi działali *comme un seul peuple*. *Memoires*, s. 75. W 1940 r. przedstawił swój projekt Unii Francusko-Brytyjskiej, który przewidywał powołanie „podwójnej narodowości” *franglais*. Tamże, s. 21.

¹⁰⁵ D w a n, dz. cyt., s. 155.

¹⁰⁶ EUE, s. 110, 112, 129, 132; *Memoires*, s. 564. Cytat ten widnieje na okładce wydania *Memoires*.

¹⁰⁷ *Wystąpienie przed Amerykańską Komisją Handlową* (11 XI 1953). EUE, s. 51-52; P. G e r b e t, *La construction...*, s. 162-163.

¹⁰⁸ J. M o n n e t, *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Wspólnego Zgromadzenia EWWS* (11 IX 1952), s. 29.

¹⁰⁹ T e n ż e, *Pierwsze sprawozdanie dla Zgromadzenia EWWS* (12 I 1953), s. 20.

¹¹⁰ D u c h ê n e, dz. cyt., s. 367, 387. Podobnie: Diebold (*The Schuman Plan...*, s. 59).

¹¹¹ Donosi o tym R. Bérard (*Un ambassadeur se souvient*, Paris 1978, s. 320), który był interlokutorem Monneta.

¹¹² R. P e l l o u x, *Le fédéralisme européenne*, w: *Le fédéralisme*, Paris 1956, s. 390.

¹¹³ Dz. cyt., s. 87.

X. PODSUMOWANIE

Kategoria „federacja” oznaczała dla Monneta strukturę, w której nie zniknęłyby państwa narodowe. „Federować” to mniej, niż dokonać pełnej fuzji¹¹⁴. Kosztem ograniczenia suwerenności przekazanej w drodze transferu na instytucje ponadnarodowe wykryalizować się miały silne, jak nigdy dotychczas, więzi solidarności i woli współdziałania w imię realizacji wspólnego interesu. „Od pierwszego dnia wiedzie nas myśl: stworzyć między ludźmi Europy największy wspólny interes realizowany przez wspólne demokratyczne instytucje, na które przeniesiono konieczną suwerenność”¹¹⁵. Monnet był zwolennikiem federacji rozumianej nie jako pochłaniająca państwa całość, ale złożony twór, organicznie z państwami powiązany. „Suwerenność federacji” oznaczała, że nowa organizacja miała być trwała, niezależna i samodzielna, czyli równa państwom¹¹⁶, ale obszar jej działań był ściśle określony przez same państwa. Wraz z upływem lat Monnet potwierdzał, że obrął *via media*, biegnącą między pełną suwerennością (konfederacją) a jej eliminacją (federacją). Ta kręta *via media* to idea ponadnarodowości¹¹⁷, którą on sam uosabiał¹¹⁸. Zrozumiał, że „funkcjonariusz ponadnarodowy” może realizować interesy wspólnoty narodowej z lepszym skutkiem niż jej własny rząd¹¹⁹. Preferował umiarkowanie innowacyjną *constitutional authority* zdolną działać w interesie wszystkich oraz akcentował konieczność podejmowania decyzji większością głosów, nawet jeśli czynić mieli to politycy, a nie technokraci¹²⁰. Nie zamierzał walczyć z państwem, ale wykorzystał je jako materiał konstrukcji nowej europejskiej władzy konstytucyjnej, by wyjść z perspektywy czysto narodowej¹²¹. Żaden sztywny termin nie pozwala jednoznacznie zakwalifikować Monneta do określonego „nurtu” integracyjnego. Czasem mówi się, że był „umiarkowanym federalistą”¹²² albo „zwolennikiem federalizmu niebędącym federalistą”¹²³. Jego celem była federacja, ale

¹¹⁴ G. B o s s u a t, *Les fondateurs de l'Europe unie*, Paris 2001, s. 124.

¹¹⁵ *Memoires*, s. 615.

¹¹⁶ F r a n s e n, dz. cyt., s. 97.

¹¹⁷ Tamże, s. 140-141.

¹¹⁸ „Libération”, 30 V 1955.

¹¹⁹ F r a n s e n, dz. cyt., s. 139.

¹²⁰ L a n d e, dz. cyt., s. 109-110.

¹²¹ D u c h ê n e, dz. cyt., s. 363-4.

¹²² F. F o n t a i n e, *Forward with Jean Monnet*, w: *Path*, s. 55-56.

¹²³ B u r g e s s, *Federalism and European Union: the building of Europe, 1950-2000*,

budowana stopniowo, czyli w sposób, na jaki pozwalały okoliczności, a wśród nich opór rządów wobec ograniczania suwerenności¹²⁴. Wypada zgodzić się z takimi sądami, o ile zachowa się w pamięci uwagi poczynione na temat znaczenia słowa federacja.

Na koniec zastanówmy się, czy Monnet można określić mianem funkcjonalisty. Przesłankę ku temu stanowi reprezentowane przezeń praktyczne podejście sektorowe oraz wywoływanie nim „reakcji łańcuchowej”, czyli przekonanie o istnieniu *par excellence* funkcjonalistycznego mechanizmu *spill-over*. Wypada zgodzić się z powyższą interpretacją pod pewnymi wszak warunkami. Bliska klasycznemu funkcjonalizmowi była myśl Monnet sprzed 1950 r. Jeśli chcemy zachować tę nazwę jako trafnie opisującą go po tym roku, terminowi „funkcjonalizm” i jego pochodnym należy nadawać treść, jaka po raz pierwszy pojawiła się na forum Rady Europy w początkowej fazie istnienia tej organizacji. Zerwano wówczas z pierwotnym znaczeniem ukształtowanym przez myśl D. Mitrany’ego¹²⁵ i preferowanym przez krytyków transferu suwerenności, zwanych unionistami¹²⁶. Za sprawą członków Zgromadzenia Rady Europy, którzy rozczarowani postawą rządów porzucili nadzieje na proklamowanie europejskiej organizacji federalnej, termin „funkcjonalizm” oznaczać zaczął tzw. federalizm „cząstkowy”, „molekularny”, „funkcjonalny” lub „organizacji specjalnych”¹²⁷. Jego synonimem określić można instytucjonalną integrację sektorową¹²⁸. Ponadto, jak zostało to zasygnalizowane, Monnet z czasem odrzucił automatyzm *spili-over*. Nie zawsze uznawał także, że integracja ekonomiczna stanowić musiała fazę chronologicznie wcześniejszą. Po latach nawet żałował: „Powinniśmy byli skorzystać z oferty Adenauera i integracji politycznej”¹²⁹.

London–New York 2000, s. 34.

¹²⁴ F r a n s e n, dz. cyt., s. 101-103.

¹²⁵ *A Working Peace System*, London 1943.

¹²⁶ Jak sam pisze, Monnet nie brał pod uwagę ich „pobożnych życzeń”. *Memoires*, s. 335.

¹²⁷ P e l l o u x, dz. cyt., s. 381, 383; E. B o n n e f i u s, *L’Europe à face de son destine*, Paris 1952, s. 135-142; Z u r c h e r, dz. cyt., s. 51-62; B. V a y s s i è r e, *Vers une Europe fédérale? Les espoirs et les actions fédéralistes au sortir de la Seconde Guerre mondiale*, Berne 2006, s. 225-255.

¹²⁸ D u c h ê n e, dz. cyt., s. 367; A. S. M i l w a r d, *The European Rescue of the Nation-State*, London 2000, s. 336.

¹²⁹ Cyt. za: B r o m b e r g e r, B r o m b e r g e r, dz. cyt., s. 104-105.

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła

1. Drukowane

- B é r a r d R., *Un ambassadeur se souvient*, Paris: Plon 1978.
- E d e n A., *Full Circle: Memoires*, London: Cassell 1960.
- Une Europe inédite. Documents des Archives Jean Monnet*, red. B. Lefort, Villeneuve d'Ascq: Presses universitaires du Septentrion 2001.
- de G a u l l e Ch., *Discours et messages*, t. II, Paris: Plon 1970.
- Jean Monnet – Robert Schuman Correspondance 1947-1953, red. H. Rieben, Lausanne: Centre de recherches européennes 1986.
- Les grands discours de l'Europe 1918-2008*, red. M. Ouraoui, Paris: Complexe 2008.
- M i t r a n y D., *A Working Peace System*, London: Oxford University Press 1943.
- M o n n e t J., *La Communauté européenne et l'unité de l'Occident*, Lausanne: Centre de recherches européennes 1961.
- M o n n e t J., *Le Chancelier Adenauer et la construction de l'Europe*, Lausanne: Centre de recherches européennes 1966.
- M o n n e t J., *Les Etats-Unis d'Europe ont commencé*, Paris: Robert Laffont 1955.
- M o n n e t J., *L'Europe et l'organisation de la paix*, Lausanne: Centre de recherches européennes 1964.
- M o n n e t J., *L'Europe Unie: de l'utopie à la réalité*, Lausanne: Centre de recherches européennes 1972.
- M o n n e t J., *A Ferment of Change*, „Journal of Common Market Studies” 1961, t. I, nr 3, s. 203-211.
- M o n n e t J., *Mémoires*, Paris: Fayard 1976.
- M o n n e t J., *Men and Nations Must Learn to Control Themselves. The Value of Common Institutions* (11 VI 1961), „Vital Speeches of the Day” 1961, t. XXVII, nr 19, s. 578-580.
- R e u t e r P., *Aux origines du plan Schuman*, w: *Mélanges Fernand Dehousse*, Brussels: Labor 1979, t. II, s. 65-81.
- R e u t e r P., *La naissance de l'Europe communautaire*, Lausanne: Centre de recherches européennes 1980.

2. Serwis internetowy

www.cvce.eu (data dostępu 23 XI 2011)

- M o n n e t J., *Odebranie nagrody im. Karola Wielkiego* (17 V 1953).
- M o n n e t J., *Pierwsze sprawozdanie dla Zgromadzenia EWWS* (12 I 1953).
- M o n n e t J., *Przemówienie z okazji otwarcia wspólnego rynku stali* (30 IV 1953).
- M o n n e t J., *Wręczenie pierwszych paszportów europejskich* (7 X 1953).
- M o n n e t J., *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Trybunału Sprawiedliwości EWWS* (10 XII 1952).
- M o n n e t J., *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Wysokiej Władzy* (10 VIII 1952).
- M o n n e t J., *Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Zgromadzenia EWWS* (11 IX 1952).
- M o n n e t J., *Wystąpienie na specjalnym posiedzeniu Zgromadzenia EWWS* (13 I 1953).
- M o n n e t J., *Wystąpienie przed Komisją ds. Ekonomicznych Zgromadzenia Rady Europy* (28 III 1953).

- M o n n e t J., Wystąpienie przed Komisją ds. Politycznych i Stosunków Zewnętrznych Zgromadzenia EWWS (16 VI 1953).
- M o n n e t J., Wystąpienie przed Overseas Writers Club w Waszyngtonie (5 VI 1953).
- M o n n e t J., Wystąpienie przy parafowaniu Traktatu EWWS (19 III 1951).
- M o n n e t J., Wystąpienie na pierwszym posiedzeniu Rady Ministrów EWWS (8 IX 1952).
- M o n n e t J., Wystąpienie na posiedzeniu Rady Ministrów EWWS (16 I 1953).

II. Opracowania

- B a l l G., Introduction, w: Jean Monnet. The Path to European Unity, red. D. Brinkley, C. Hackett, New York: St. Martin's Press 1991, s. I-XXIII.
- B o n n e f o u s E., L'Europe à face de son destine, Paris: Sirey, 1953.
- B o s s u a t G., Conclusion générale, w: Jean Monnet, l'Europe et les chemins de la Paix, red. G. Bossuat, W. Wilkens, Paris: Publications de la Sorbonne 1999, s. 497-502.
- B o s s u a t G., Les fondateurs de l'Europe unie, Paris: Belin 2001.
- B o s s u a t G., Jean Monnet, le Département d'Etat et l'intégration européenne, w: Europe brisé, Europe retrouvé. Nouvelles réflexions sur l'unié européenne au XXe siècle, red. R. Girault, G. Bossuat, Paris: Publication de la Sorbonne 1994, s. 307-345.
- B r o m b e r g e r M., B r o m b e r g e r S., Jean Monnet and the United States of Europe, New York: Coward-McCann, Inc. 1969.
- B u r g e s s M., Federalism and European Union: The Building of Europe, 1950-2000, London-New York: Routledge 2000.
- B ü l b ä c h e r B., La Haut Autorite de la CECA: quelles methodes du travail?, w: Le gouvernement supranationale dans la construction européenne, red. W. Loth, Bruxelles: Bruylant 2005, s. 13-37.
- C h o d o r o w s k i J., Osoba ludzka w doktrynie i praktyce europejskich wspólnot, Poznań: Instytut Zachodni 1990.
- C o h e n A., Le plan Schuman de Paul Reuter. Entre communauté nationale et fédération européenne, „Revue française de science politique” 1998, t. XLVIII, nr 5, s. 645-663.
- D i e b o l d W., The Schuman Plan. A Study in Economic Cooperation 1950-1959, New York: F.A. Praeger 1959.
- D u c h ê n e F., Jean Monnet. The First Statesman of Interdependence, New York-London: Norton 1994.
- D w a n R., Jean Monnet and the EDC, 1950-54, „Cold War History” 2000, t. I, nr 1, s. 141-160.
- E l g e y G., La République des illusions, 1945-1951, Paris: Fayard 1965.
- F o n t a i n e F., Forward with Jean Monnet, w: Jean Monnet. The Path to European Unity, red. D. Brinkley, C. Hackett, New York: St. Martin's Press 1991, s. 1-61.
- F r a n s e n F. J., The Supranational Politics of Jean Monnet, Westport-London: St. Martin's Press 2001.
- G e r b e t P., J. Monnet et R. Schuman: l'inspirateur et le politique, w: Europe. Hier – Aujourd'hui – Demain, Paris: Fondation Robert Schuman 2001, s. 15-22.
- G i l l i n g h a m J., European Integration, 1950-2003: Superstate or New Market Economy?, Cambridge: Cambridge University Press 2003.
- G i l l i n g h a m J., Jean Monnet and the European Coal and Steel Community: A Preliminary Appraisal, w: Jean Monnet. The Path to European Unity, red. D. Brinkley, C. Hackett, New York: St. Martin's Press 1991, s. 129-158.

- G i r a u l t R., Interrogations, réflexions d'un historien sur Jean Monnet, l'Europe et les chemins de la Paix, w: Jean Monnet, l'Europe et les chemins de la Paix, red. G. Bossuat, W. Wilkens, Paris: Publications de la Sorbonne 1999, s. 14-19.
- G r i f f i t h s R. T., M i l w a r d A. S., The Beyen Plan and the European Political Community, w: Noi si mura. Selected Working Papers of the European University Institute, red. W. Maihofer, Firenze: EUI 1986, s. 595-621.
- G r i n G., Jean Monnet et les crises européennes, w: Construction européenne. Crises et Relances, Actes du colloque organisé par la Fondation Jean Monnet pour l'Europe, Lausanne: Economica 2009, s. 27-45.
- H a a s B., The Uniting of Europe. Political, Social and Economic Forces 1950-1957, Stanford: Stanford University Press 1958.
- H a n s e n T. A., Initiales J.M.: vrai européen ou haut fonctionnaire de la IVe République, Høsten: Universitet i Oslo 1998.
- K ü s t e r s H.-J., Die Verhandlungen über das institutionelle System zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft für Kohle und Stahl, w: Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51, red. K. Schwabe, Bruxelles–Milano–Paris–Baden-Baden: Brylant-Giuffrè-LGDJ-Nomos 1988, s. 73-102.
- L a n d e H. K., La souveraineté contestée. Analyse comparée sur la fonction de la souveraineté dans les philosophies politiques et les visions européennes de Charles de Gaulle et Jean Monnet, basée sur leurs Mémoires, Trondheim: NTNU 2001.
- L o t h W., Jean Monnet, Charles de Gaulle et le projet d'Union politique (1958-1963), w: Jean Monnet, l'Europe et les chemins de la Paix, red. G. Bossuat, W. Wilkens, Paris: Publications de la Sorbonne 1999, s. 357-367.
- L y n c h F., The Role of Jean Monnet in Setting up the European Coal and Steel Community, w: Die Anfänge des Schuman-Plans 1950/51, red. K. Schwabe, Bruxelles–Milano–Paris–Baden-Baden: Brylant-Giuffrè-LGDJ-Nomos 1988, s. 117-130.
- M a d e j a A., Krytyka klasycznego pojęcia suwerenności w doktryny integracyjnej Jeana Monneta (1914-1949), w: Moralność i władza jako kategorie myśli politycznej, red. J. Justyński, A. Madeja, Warszawa: Wolters Kluwer 2011, s. 391-434.
- M a r j o l i n R., What Type of Europe, w: Jean Monnet. The Path to European Unity, red. D. Brinkley, C. Hackett, New York: St. Martin's Press 1991, s. 163-182.
- M i l w a r d A. S., The European Rescue of the Nation-State, London: Routledge 2000.
- P e l l o u x R., Le fédéralisme européenne, w: Le fédéralisme, Paris: Presse universitaires de France 1956, s. 361-405.
- R i e b e n H., Un changement d'espérance ou la déclaration du 9 mai 1950, w: Europe. Hier – aujourd'hui – demain, Paris: Fondation Robert Schuman 2001, s. 23-34.
- R o u s s e l E., L'Axé Schuman – Monnet, w: Robert Schuman – Homme d'Etat, citoyen du Ciel, red. R. Clément, E. Husson, Paris: OEIL 2006, s. 45-52.
- R o u s s e l E., Jean Monnet, Paris: Fayard 1996.
- R o u s s e l E., Les paradoxes de la relation Jean Monnet – Robert Schuman, w: Robert Schuman et les Pères de l'Europe, red. S. Schrimann, Bruxelles: Peter Lang 2008, s. 87-92.
- R u g g i e J. G., International Regimes, Transactions, and Change: Embedded Liberalism in Postwar Economic Order, „International Organization” 1982, t. XXXVI, nr 2, s. 379-415.
- S u H., The Father of Europe in China: Jean Monnet and Creation of the CDFC (1933–1936), „Journal of European Integration History” 2007, t. XIII, nr 1, s. 9-24.
- V i a l P., De la surenchère atlantique à l'option européenne: Monnet et les problèmes de réarmement occidental durant l'été 1950, w: Jean Monnet, l'Europe et les chemins de la Paix, red. G. Bossuat, W. Wilkens, Paris: Publications de la Sorbonne 1999, s. 307-342.

V i a l P., Jean Monnet, un père pour la CED?, w: Europe brisé, Europe retrouvé. Nouvelles réflexions sur l'unié européenne au XXe siècle, red. R. Girault, G. Bossuat, Paris: Publication de la Sorbonne 1994, s. 197-253.

Z u r c h e r A. J., The Struggle to Unite Europe 1940-1958, New York: New York University Press 1958.

THE CONCEPTION OF COMMUNITY INTEGRATION
BY JEAN MONNET
(1950-1955)

S u m m a r y

Jean Monnet is rightly regarded as one of the founding fathers of the European community integration. This article is an attempt to reconstruct his views on the pivotal issue of the form and content of international cooperation in the post-war Europe. Since Monnet was engaged in a wide spectrum of activities, the author of this article mostly focuses on the so-called third period of his career, that is the years 1950-1955. This was the time when Monnet was directly involved in the design and implementation of the scheme to launch the three European Communities: Coal and Steel, Defence and Political. The issue of the institutions that Monnet planned in his conception marks the departure point for the authors' deliberations. Monnet intended these institutions to be a foundation of human cooperation in Europe. They were also intended to provide European citizens with the tools for stimulating and managing this cooperation. Supranational structures were of special import to his thought. Monnet thought of them as independent bodies that wielded power bestowed upon them in order that they helped the community reach their objectives. This power was legitimized through sharing the sovereignty of each community member state. Economic criteria constituted preconditions for this form of highly advanced cooperation. The cooperation depended on a precisely defined area of shared economic interests of the member states. This is why the model of sector integration was chosen as the major method, which was to gradually lead to the *spillover* effect-based European integration. Monnet referred to this kind of organizational structure as „federal community”. It had a well-defined area of competences and it enjoyed independence from political institutions in the particular member states. This community took a formal shape of a state organization, executing all sorts of actions typical of nation-state institutions of power. Monnet intended this kind of international cooperation to cover all the strategic aspects of community functioning: economic, political and military. Monnet's conception manifested itself through the formation of the three above-mentioned European Communities. In terms of institutional structure, the European Communities were to rely on a strong supranational body as its kernel. Around it, three other institutions were planned: the democratic Assembly with the legitimizing function; the control-oriented Tribunal; and the Council responsible for communication with national governments. These efforts undertaken by Monnet in the period under discussion aimed at constructing an organizational structure referred to as „European Federation” or „the United States of Europe”. It was to be built on the particular sector-related communities. Summing up, it is difficult to determine beyond doubt if Monnet was a federalist or a functio-

nalist. The most adequate solution to the problem of how to organize European community seems to present itself in the form of an intermediate position between these two extremes. This stance can be referred to as „functional federalism”.

Translated by Konrad Klimkowski

Słowa kluczowe: Jean Monnet (1888-1979), wspólnota, integracja, federacja, ponadnarodowość, suwerenność.

Key words: Jean Monnet (1888-1979), community, integration, federation, supranationality, sovereignty.